

Серія: ІСТОРІЯ

Одеса	242	5	61	15	222	19	48	20	–
Полтава	47	1	19	3	23	9	7	2	–
Харків	149	12	42	32	306	96	19	1	1
Чернігів	15	2	6	1	19	10	7	2	–
ВСЬОГО	757	38	222	143	1004	233	152	50	14

Така кількість лікарів на могла забезпечити відповідний контроль за здоров'ям громадян. Тому швидкими темпами проходить вивчення нових спеціалістів, а професорсько-викладацький склад, який з перших днів радянської влади залишався її класовим ворогом опинився під постійним прискіпливим наглядом. Йому було протиставлено пролетаризоване студентство, наповнене ідеями месіанства та світової революції. Зокрема в катеринославській Медичній Академії у 1921 р. працювало 20 професорів і доцентів та 155 асистентів що навчали 4 200 студентів [14] Заходи, спрямовані на остаточне позбавлення невігідних режиму людей та вирощення нового типу інтелігента з усталеними комуністичними поглядами, стрімко набирають обертів [15, с. 91].

Отже, на території України на початку 1920-х років проходить процес підкорення лікарської інтелігенції новим органам влади та боротьби з ними як з класовими ворогами. Масова еміграція та дефіцит досвідченого лікарського персоналу в низці закладів охорони здоров'я, за умов поширення епідемічних захворювань та погіршення санітарно-побутових умов у містах призводить до істотного зниження інтелектуального потенціалу країни та зростання смертності серед усіх вікових груп населення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кривицька О. Українська інтелігенція – головний суб'єкт національної революції // Учитель. – 2000. - № 1 – 3. – С. 58 – 61; ²Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К.: Глобус, Вік, Едмонтон; Канадський ін-т Українських Студій Альбертського Університету, 1992. – 176 с.; 3 Центральний державний архів громадських об'єднань України. (Далі - ЦДАГО України.) – Ф.1. – Оп.20. – Спр.160.– 171 арк.; 4. Митеров Г.А. Советский Красный Крест и народное здоровье. – М.: Знание, 1955. – 24с.; 5. Кушнір Є.А. Радянський Червоний Хрест. – Х.: Мед. вид-во, 1934. – 62 с.; 6. Митеров Г.А. 100 лет. – М.: Медицина, 1966. – 24 с.; 7. Давидюк А.Т. Діяльність управління уповноваженого Українського Червоного Хреста на Поділлі (1922 – 1925) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико – краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1994. – С. 65.; ⁸ Суспільно-політичне життя трудящих Української РСР. У двох томах. Том 1. – К.: Наукова думка, 1973. – 319 с.; 9. Федоров Г.Г. Діяльність партійних організацій України по зміцненню оборонно-масової роботи серед трудящих республіки // Український історичний журнал. – 1968. – № 11. – С. 62 – 67; 11. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 2143. –227 арк.; 12. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – Київ – Торонто – Нью-Йорк, 1996. – 270 с.; 13. Україна. Статичний справ очник. – Харків, 1925. –С.500-509; 14. Отчёт Екатеринославского губэкономсовещания Совету Труда и Обороне Украинскому экономсовещанию за период июль - сентябрь 1921г. – Екатеринослав, 1921.–С.96; 15. Кульчицький С.В. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928 рр.). – К.: Національна академія наук України. Інститут історії України, 1995. – 201 с.

Є.С. Костюк

УЧАСТЬ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ СЕКЦІЙ У РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ В 20-30-ТІ РР. ХХ СТ.

У процесі розвитку Української держави на сучасному етапі перед нею постала проблема, пов'язана з необхідністю докорінного технічного та технологічного переобладнання усіх сфер народного господарства, особливо його індустріальної сфери. Рушійною силою цього процесу має бути інженерно-технічна інтелігенція, оскільки саме її представники мають необхідний фаховий рівень для розв'язання згаданого завдання. Утім, наразі держава неспроможна повною мірою залучити потенціал вітчизняної інженерно-технічної інтелігенції до вирішення завдань розвитку виробництва. Це зумовлює «відтік мізків» за кордон, зниження фахового рівня інженерних працівників внаслідок неможливості забезпечення їм належного рівня життя, падіння престижу інженерних спеціальностей у суспільстві. Для подолання згаданих деструктивних явищ варто звернутися до історичного досвіду залучення технічної інтелігенції до розвитку виробництва, у тому числі й до радянського досвіду міжвоєнної доби, який насамперед включає у себе громадський вимір діяльності технічної інтелігенції, що виражався у її самоорганізації шляхом участі у інженерно-технічних секціях (ІТС).

Окремі аспекти згаданої проблеми висвітлювалися у працях Г.В. Касьянова [12, 13, 14], Ю.І. Неженцева [18, 19], С. П. Гнітько [9]. З-поміж найновіших досліджень варто виділити наукові студії С.М. Свистовича [26]. Утім, дотепер проблема виробничого аспекту діяльності інженерно-технічних секцій упродовж міжвоєнної доби не була предметом цілісного наукового дослідження, що зумовлює значну наукову актуальність вивчення поставленої проблеми.

Метою дослідження є висвітлення діяльності інженерно-технічних секцій міжвоєнної доби, спрямованої на розвиток індустрії радянської України. З огляду на мету, завданнями дослідження є виявлення особливостей становища інженерно-технічної інтелігенції у радянській Україні упродовж цього часу, визначення основних етапів функціонування інженерно-технічних секцій, висвітлення форм участі українських ІТС у розвитку радянської індустрії, виявлення причин, які гальмували розгортання відповідної діяльності секцій.

Одразу ж після свого приходу до влади більшовики взяли курс на докорінну зміну структури суспільства. Панівною верствою було оголошено пролетаріат, інтелігенцію ж було піддано різноманітним утискам. Під час більшовицького терору було знищено та змушено емігрувати значну частину інтелігенції, у тому числі й інженерно-технічної. Утім, без неї більшовицький режим не міг існувати, оскільки лише наявність значної кількості висококваліфікованих фахівців давала змогу забезпечити нормальне функціонування народногосподарського комплексу країни. Тому компартійна влада ініціювала процес інтеграції старої, дореволюційної інтелігенції у радянський суспільно-політичний і соціально-економічний простір, що мало на меті формування інтелігенції нового типу – повністю підконтрольної більшовицькій владі. Однією з основних умов успішного перебігу цих процесів було встановлення контролю над технічною інтелігенцією шляхом її залучення до підпорядкованих владі квазі-громадських організацій.

Цих організацій було декілька: УТОПНІТСО (Українське товариство працівників науки і техніки зі сприяння соціалістичному будівництву), ВУКАІ (Всеукраїнська асоціація інженерів), різноманітні «добровільні товариства» технічного та науково-технічного спрямування. Найчисельнішими та найважливішими з-поміж громадських об'єднань, які консолідували у своїх лавах представників інженерно-технічної інтелігенції, були інженерно-технічні секції, які функціонували при професійних спілках.

Перші інженерні секції (ІС) були створені навесні 1920 р. при профспілці працівників металургійної промисловості України. У грудні 1920 р. було організовано орган управління інженерними секціями України – центральне бюро українських інженерних секцій. Однак активно діяти інженерні секції почали лише з грудня 1922 р., після Всесоюзного з'їзду інженерно-технічних працівників [8, с. 21]. Протягом 1922-23 рр. подібні секції з'явилися при більшості профспілок виробничого спрямування [34, с. 29].

Організаційний період діяльності інженерних секцій тривав до вересня 1924 р., коли на Всесоюзному з'їзді інженерів і техніків було обрано Всесоюзне міжсекційне бюро інженерів і техніків (ВМБІТ). З'їзд ухвалив приймати до секцій не лише інженерів, а й техніків. Це спричинило зміну назви секцій – тепер вони стали називатися інженерно-технічними (ІТС). У листопаді 1924 р. Другий Всеукраїнський з'їзд профспілки гірників прийняв рішення про необхідність створення всеукраїнського центрального керівного органу ІТС на території радянської України для координації роботи секцій різних галузевих профспілок. У червні 1925 р. на першому республіканському з'їзді інженерно-технічних працівників було обрано Всеукраїнське міжсекційне бюро інженерів і техніків (ВУМБІТ). На вищезгаданому з'їзді було визначено організаційні принципи діяльності ІТС [26, с. 156]. На цей час майже 95 % інженерно-технічних працівників входять до лав ІТС [6, с. 34].

З початку 30-х рр. інженерно-технічні секції повністю підпорядковуються у своїй діяльності профспілкам, що було закріплено у резолюції президії Всесоюзної центральної ради професійних спілок (ВЦРПС) від 8 липня 1930 р. Це означало фактично повну втрату секціями самостійності, перетворення їх на інструмент компартійної влади. У другій половині 30-х рр. на теренах радянської України має місце процес згортання діяльності ІТС. У 1937 р. вони фактично припиняють своє існування, а у 1939 р. відбулася їх формальна ліквідація [26, с. 157].

Одним із провідних напрямків виробничої діяльності ІТС була їх участь у роботі тарифно-економічних відділів професійних спілок. Секційні органи щомісяця проводили аналіз наданих господарськими органами звітів і балансів, роблячи відповідні висновки. На загальних зборах і засіданнях бюро секцій вони проводили колективні обговорення згаданих звітів, а також виробничих програм, кошторисів, надавали свої зауваження по цих документах профспілковим і господарським

органам. У разі потреби ІТС виділяли компетентних представників до складу комісій із обстеження виробництва на окремих підприємствах. Через постійних представників у складі тарифно-економічних нарадах секції ув'язували свою виробничо-економічну роботу з роботою відповідної професійної спілки. Представники інженерно-технічних секцій брали участь у технічних нарадах підприємств. При всіх органах ІТС були організовані економічні сектори, які проводили попереднє опрацювання доповідей і пропозицій членів інженерно-технічних секцій на виробничих нарадах [6, с. 36]. Профспілки залучали ІТС до процесу встановлення технічних норм на виробництві [7, с. 38].

Відповідно до спільного циркуляру ВЦРПС і Вищої ради народного господарства (ВРНГ) СРСР, виданого у грудні 1924 р., профспілки мали активно залучати ІТС до роботи виробничих нарад. Останні являли собою органи вирішення поточних виробничих питань, сформовані представниками фабрично-заводських комітетів профспілок і заводоуправлінь на паритетних засадах. Участь представників інженерно-технічної інтелігенції у функціонуванні виробничих нарад значно підвищувала ефективність останніх [27, с. 53]. Активісти інженерно-технічних секцій прикріплювалися до виробничих нарад на підприємствах на правах їх постійних учасників [20, с. 7]. На ІТС покладалася відповідальність за реалізацію рішень виробничих нарад. Члени секцій мали виконувати функції помічників організаторів цих нарад [33, с. 7]. Загалом участь ІТС у функціонуванні виробничих нарад не була активною. Це було зумовлено недостатньою співпрацею з профспілковими органами [22, с. 411] та надмірною зайнятістю членів секцій своїми безпосередніми посадовими обов'язками [4, с. 37].

Члени ІТС брали участь також у виробничих комісіях, які виконували подібні до виробничих нарад функції, але мали більш обмежене поле діяльності [21, с. 41]. ІТС на своїх засіданнях періодично заслуховували доповіді представників цих господарських органів [32, с. 392]. Особливо активну участь у роботі виробничих комісій брали інженерно-технічні секції профспілки працівників текстильної промисловості [25, с. 103].

ІТС займалися питаннями раціоналізації виробництва, до чого їх активно залучали профспілки [30, с. 42]. Лише у 1931 р. на Одеському верстатобудівному заводі ім. В.І. Леніна силами ІТС спільно з фабрично-заводськими комітетами профспілок (ФЗК) було зібрано 200 раціоналізаторських пропозицій робітників, загальна сума економії від яких становила близько 6 млн. крб. [24, с. 273]. У другій половині 30-х рр. особливу активність у справі надання раціоналізаторських пропозицій відігравали інженерно-технічні секції Харківського авторемонтного заводу [28, с. 26].

До складу ІТС входили економісти, які займалися питаннями планування виробничих процесів, стандартизації обладнання [11, с. 5], вивчення можливостей подальшого розвитку потенціалу відповідної галузі індустрії [22, с. 411]. ІТС проводили науково-дослідну роботу на підприємствах, розробляючи насамперед питання раціонального використання сировини, матеріалів і електроенергії, займалися питаннями наукової організації праці на виробництві [32, с. 22, 394-395]. З початку 30-х рр. широко практикувалася організація бригад ІТС, які спрямовували свої зусилля на обстеження стану виробництва на місцях [14, с. 78]. Долучалися інженерно-технічні секції й до налагодження на виробництві технічного нормування, до перегляду застарілих норм. У спілці працівників автомобільного транспорту така діяльність секцій була особливо активною наприкінці 20-х – на початку 30-х рр. [28, с. 27]. У 1935 р. на Сумському машинобудівному заводі ім. М.В. Фрунзе з ініціативи місцевого ФЗК 226 членів місцевої ІТС було прикріплено до робітників з метою опанування останніми виробничих норм [24, с. 306].

Профспілки змушували ІТС долучатися до проведення кампаній, спрямованих на розвиток морального стимулювання праці робітників: соціалістичного змагання, розгортання ударницького руху. Були створені навіть «ударні бригади інженерно-технічних працівників». У середньому близько половини членів інженерно-технічних секцій брали участь у цих заходах. Утім, на окремих заводах коксохімічної промисловості, згідно з офіційними деклараціями профспілкового керівництва, майже 100 % членів ІТС було охоплено соціалістичним змаганням. Варто відзначити, що, враховуючи поширену під час розгортання більшовицької індустріалізації практику «приписок», формального залучення трудових колективів підприємств до соцзмагання та ударницького руху, згадану інформацію слід сприймати з певною долею скепсису [23, с. 41]. Активну участь у соцзмаганні брали ІТС профспілки працівників автомобільного транспорту. Із середини 30-х рр. інженерно-технічні секції з ініціативи спілкового керівництва беруть участь у стаханівському русі. На пленумі ВМБІТ (21-23 листопада 1935 р.) основним завданням ІТС було проголошено сприяння руху стахановців [29, с. 116].

Українські профспілки активно залучали секції інженерно-технічних працівників до процесу налагодження технічної освіти робітників, яка здійснювалася без відриву від виробництва. При секційних органах створювалися технічні консультації для робітників [35, с. 230]. Завдяки зусиллям ІТС починає функціонувати ціла мережа таких консультацій при робітничих клубах і «червоних кутках» на підприємствах [17, с. 62]. Функціонерами секцій була організована розгалужена мережа виробничих гуртків. Члени ІТС часто були керівниками або активістами цих гуртків [22, с. 349].

Активісти інженерно-технічних секцій брали участь в організації «виробничих екскурсій» для робітників [21, с. 23]. Ці екскурсії проводилися як на підприємства, так і до музеїв науково-технічного спрямування [32, с. 381]. Також вони займалися організацією семінарів виробничо-технічного характеру [35, с. 249], проводили бесіди з робітниками та лекції. Останні часто були пересувними, тобто активісти секцій їздили з відповідними лекційними курсами по різних містах, виступаючи там перед робітничими колективами. Утім, часто функціонери ІТС у своїх лекціях для робітничого загалу використовували забагато спеціальної термінології, перевантажували слухачів «сухими» фактичними відомостями статистичного характеру, чим відбивали цікавість у робітників від поданого матеріалу [5, с. 9].

Силами ІТС для робітників також створювалися спеціалізовані технічні курси, які функціонували за окремими напрямками, мали денну, заочну та вечірню форму навчання [17, с. 34, 62]. На курси «технічного мінімуму», які передбачали опанування робітниками базових знань і умінь у сфері своєї безпосередньої компетенції, інженерно-технічні секції виділяли у функції викладачів своїх кращих активістів. Останні мали забезпечувати слухачів курсів необхідною літературою, приносячи її до осель цих робітників, організовувати для них пересувні бібліотеки з відповідною літературою технічного характеру [33, с. 11]. Також при підприємствах функціонували стаціонарні технічні бібліотеки, створені з ініціативи ІТС [32, с. 23]. Силами активістів інженерно-технічних секцій на підприємствах проводилися «технічні вечори запитань і відповідей», на яких ІПП рекомендували робітникам необхідну їм технічну літературу [17, с. 8, 35].

Одним із провідних напрямків виробничої діяльності ІТС була їх участь у розвитку винахідницького руху на підприємствах радянської України. Одним із найважливіших завдань ІТС у цій сфері була допомога робітникам-винахідникам у проведенні фахової експертизи винаходів, їх апробації у спеціальних лабораторіях чи безпосередньо на підприємствах, реалізації винаходів на виробництві [15, с. 241]. Представники інженерно-технічних секцій входили до складу комісій з огляду стану винахідництва, які функціонували на підприємствах. Також ІТС долучалися до підбору особового складу працівників технічних консультацій, які організовувалися при робітничих клубах і у виробничих кутках підприємств силами профспілок для надання фахової технічної допомоги робітникам-винахідникам [31, с. 260, 262, 267], самі організовували такі консультації [1, с. 50], особливо під час різноманітних кампаній, присвячених виконанню завдань більшовицьких п'ятирічок [2, с. 224].

ІТС брали участь у організації гуртків винахідників, виставок винаходів, «кутків винахідництва» при підприємствах та інших подібних установ. Також активісти інженерно-технічних секцій влаштовували лекції та бесіди для робітників, присвячені розвитку винахідництва, готували для них спеціальні доповіді та звіти з питань винахідництва, брали участь в оглядах винахідництва, які проводилися на виробництві з ініціативи профспілок і господарських органів, проводили зібрання винахідників [31, с. 262]. На виробничих нарадах активісти ІТС ділилися з робітниками своїм досвідом роботи над винаходами, проводили загальні експертизи й обговорення винаходів. Також члени секцій сприяли реалізації винаходів, допомагали їх авторам у отриманні заявочних свідоцтв і патентів [3, с. 29].

Інженерно-технічні секції дбали про організацію на виробництві виробничих кутків, які мали слугувати центром консолідації винахідників певного підприємства, місцем роботи над винаходами та вдосконаленнями. Силами членів ІТС при виробничих винахідницьких кутках організовувалися бібліотеки, наповнені довідковою літературою технічного характеру. Також інженерно-технічні секції допускали робітників-винахідників до своїх технічних бібліотек [31, с. 268]. Для того, щоб члени ІТС могли ліпше сприяти робітничому винахідництву, їм надавалася інформація про стан винахідництва за кордоном, основні проблеми та перспективи винахідницького руху в капіталістичних країнах [10, с. 220].

Представники ІТС входили до складу експертних комісій із перевірки стану винахідництва на підприємствах. Відомості про діяльність згаданих комісій розглядалися на зібраннях інженерно-технічних секцій. Також члени ІТС входили до складу виробничих і цехових комісій, до компетенції

.....
яких також входив нагляд за розвитком винахідницького руху на виробництві [36, арк. 13, 25]. Члени ІТС брали участь у розробці проектів винаходів, передусім – складних верстатів і механізмів. Вони займалися як розробкою нових винаходів, так і модернізацією уже наявних механізмів. Ця діяльність ІТС проходила переважно у контексті звільнення підприємств радянської України від імпортного устаткування та обладнання. За тим, щоб винахідницька діяльність активістів інженерно-технічних секцій проходила саме у цьому руслі, стежили профспілки [26, с. 305-306]. Поширеною була практика шефства членів ІТС над окремими робітниками-винахідниками [31, с. 558].

Мала місце співпраця інженерно-технічних секцій із Українською асоціацією робітників-винахідників (УАРВИН) – громадським об'єднанням, яке мало своїм провідним завданням захист інтересів винахідників і розвиток винахідницького руху на виробництві. Так за активної участі ІТС відбувалося організаційне оформлення Окружних відділень УАРВИН. Секційні органи і надалі надавали регіональним відділенням цієї громадської організації організаційно-технічну допомогу [37, арк. 11].

Інженерно-технічні секції долучалися й до діяльності з охорони праці. Члени ІТС брали участь у роботі виробничих комісій охорони праці, які організовувалися профспілками. Також активісти секцій займалися організацією гуртків техніки безпеки, проведенням лекцій на відповідну тематику та виданням плакатів, які наочно роз'яснювали робітникам правила техніки безпеки на виробництві [16, с. 50-51].

ІТС також вживали заходів із підтримки на підприємствах трудової дисципліни, її посилення. Вони спільно з профспілковими органами проводили відповідні бесіди та лекції з робітниками. Утім, така діяльність інженерно-технічних працівників наштовхувалася на вороже ставлення з боку робітників [8, с. 23].

Дослідивши діяльність інженерно-технічних секцій із розвитку індустрії радянської України упродовж 20-30-х рр. ХХ ст., можна дійти висновку, що вона була детермінована пріоритетами компартійного та профспілкового керівництва. Власна ж ініціатива членів ІТС була обмеженою, що дає змогу трактувати інженерно-технічні секції як квазі-громадські об'єднання. Ініціювавши створення та розвиток секцій, компартійні та профспілкові функціонери дбали насамперед про потреби розвитку індустріальної сфери народногосподарського комплексу, а не про можливість самореалізації інженерно-технічної інтелігенції шляхом самоорганізації останньої. Участь ІТС у розвитку виробництва мала наступні основні форми: участь у роботі виробничих нарад і різноманітних експертних комісій; участь у соціалістичному змаганні та русі ударників; організація та підтримка закладів технічної освіти, у яких робітники могли навчатися без відриву від виробництва: технічних гуртків, курсів, консультацій тощо; організаційно-технічна підтримка винахідницького руху. Діяльність ІТС у сфері розвитку виробництва була доволі ефективною, однак значною мірою була обмежена жорсткими рамками командно-адміністративних методів ведення господарства. На нашу думку, поставлена проблема потребує подальшого висвітлення на регіональному рівні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ближайшие задачи профсоюзной работы. (Информационно – директивное письмо ВЦСПС № 9). – М.: Книгоиздательство ВЦСПС, 1928. – 32 с.; 2. Бондарева Т.А. Массовые общественные организации рабочего класса и их роль в управлении производством // Рабочий класс в управлении государством (1926 – 1937 гг.). – М.: Мысль, 1968. С.125-163; 3. Валов А.М., Гараевская И.А. Советские профсоюзы в годы индустриализации 1926 – 1937 гг. – М.: Профиздат, 1987. – 312 с.; 4. Вестник профдвижения Украины. – 1926. – № 4; 5. Вестник профдвижения Украины. – 1926. – № 18.; 6. Вестник профдвижения Украины. – 1926. – № 21-22; 7. Вестник профдвижения Украины. – 1927. – № 15-16; 8. Вестник профдвижения Украины. – 1927. – № 21; 9. Гнітько С. П. Інженерно-технічна інтелігенція Донбасу в 1920-ті – на початку 1930-х років // Автореф. дис...канд. іст. наук. – К., 1996. – 19 с.; 10. Девятый Всесоюзный съезд профессиональных союзов СССР. Стенографический отчет. – М.: Профиздат, 1933. – 622 с.; 11. Инструкция о порядке учета членов ИТС. – Вологда: Б.м., 1933. – 14 с.; 12. Касьянов Г.В. Инженерно-технические секции профсоюзов Украины в социалистическом строительстве. 1926-1937 гг. // Автореф. дис...канд. іст. наук. – К., 1987. – 21 с.; 13. Касьянов Г.В. Про діяльність науково-технічних секцій профспілок України (1935-1937 рр.). // УІЖ. – 1985. – №10. – С.73-84.; 14. Касьянов Г.В. Діяльність інженерно-технічних секцій профспілок України (1926-1935 рр.). // УІЖ. – 1987. – №9. С.78-89.; 15. КПСС о профсоюзах. – М.: Издательство ВЦСПС Профиздат, 1957 – 627 с.; 16. Лебедев В. Очередные задачи инжтехсекций профсоюзов. – Харьков.: Украинский рабочий, 1930. – 72 с.; 17. Материалы III пленума ЦБ ИТС союза горнорабочих СССР IV созыва. – 20-22 декабря 1927 г. – М.: ЦК Союза горнорабочих СССР, 1928. – 48 с.; 18. Неженцев Ю.И. Научно-техническая интеллигенция на Украине в 1920-1930-е годы. – К.: Наукова думка, 1992. – 213 с.; 19. Неженцев Ю. Громадські організації інтелігенції 20-30-х років: трагедія долі // Рідна школа.

– 1991. – № 11. С.12-16; 20. Отчет заводского комитета завода имени Карла Либкнехта за время с 1 марта 1928 г. по 1 марта 1929 г. – Днепропетровск: Окрлит, 1929. – 32 с.; 21. Отчет о деятельности Всесоюзного центрального бюро инженерно-технической секции союза сахарников. Март 1926 г. – август 1928 г. – М.: Издание ЦК союза сахарников, 1928. – 29 с.; 22. Профессиональные союзы С.С.С.Р. 1924 – 1926 гг. Отчет В.Ц.С.П.С. к VII съезду профессиональных союзов. – М.: Издательство ВЦСПС, 1926. – 134 с.; 23. Отчет Центрального Комитета профсоюза рабочих коксохимической промышленности I съезду. За период с 16.X.1934 г. по 20.VII.1937 г. – Сталино: Издание президиума ЦК союза коксохимиков, 1937. – 45 с.; 24. Очерки истории профессиональных союзов Украинской ССР. – К.: Издательство политической литературы Украины, 1983. – 684 с.; 25. Профсоюз текстильщиков. Краткий исторический очерк. – М.: Издательство ВЦСПС, 1963. – 345 с.; 26. Свистович С.М. Громадський вимір соціалістичного експерименту в Україні (20-30 рр. XX ст.). – К.: Варта, 2007. – 568 с.; 27. Семенова А. VI съезд советских профсоюзов. – М.: Издательство ВЦСПС Профиздат, 1957. – 58 с.; 28. Советские автотранспортники. Краткий исторический очерк. – М.: Профиздат, 1975. – 312 с.; 29. Сопратники В.И. Ленина – организаторы профсоюзов СССР. – М.: Профиздат, 1970. – 246 с.; 30. Состояние работы и очередные практические задачи профсоюзов. (Информационно-директивное письмо ВЦСПС. 8 декабря 1927 г.). – М.: Книгоиздательство ВЦСПС, 1927. – 47 с.; 31. Справочник профработника. Сборник руководящих материалов по профессиональному движению: тарифно – экономические вопросы. – М.: Издательство ВЦСПС, 1930. – 612 с.; 32. Стенографический отчет VI Всесоюзного съезда инженерной секции (7 – 12 декабря 1925 г.). – М.: Издание Ц.К. ВСРМ, 1926. – 204 с.; 33. III пленум Центрального комитета (15 – 19 января 1936 г.). Резолюции. – Харьков: ЦК профсоюза рабочих тракторной промышленности СССР, 1935. – 28 с.; 34. Угаров Ф. Всеукраинский и Всесоюзный съезды профсоюзов. – Харьков: Издание ВУСПС и издательства Пролетарий, 1924. – 31 с.; 35. Участие рабочих масс в строительстве социалистического хозяйства. Сборник официальных документов. (1919-1928). Выпуск первый. Составил Л. Березанский. М.: Профиздат, 1928. – 321 с.; 36. Центральный державный архив вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.2344. – Оп.1. – Спр.21.; 37. ЦДАВО України. – Ф.2344. – Оп.1. – Спр.22.

О.А.Посвістак

ОФІЦІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ТЕАТРАЛЬНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ПОДІЛЛЯ В 1920 – 1930 РР.

Театральна інтелігенція, синтезуючи здобутки літератури, живопису, музики та акторської майстерності, мала завжди великий вплив на свідомість населення. Через це з перших кроків становлення радянська влада звернула особливу увагу на цей вид мистецтва. У нових умовах театри мали стати провідниками у суспільство тих естетичних образів, котрі були потрібні новій владі. Аналізуючи наявний архівний матеріал та публікації газети «Червоний кордон» 1920-х років, варто зазначити, що робота акторів, режисерів, театральний репертуар перебували під пильним контролем. Культурне будівництво, яке розпочалося в 1920-х рр., переважно пов'язувалося з ліквідацією неписьменності. Саме тому театральну політику як в регіонах, так і по всій Україні, формували органи народної освіти.

Проблема діяльності театральної інтелігенції загалом і на Поділлі зокрема була предметом вивчення української історіографії. У більшості публікацій робота діячів театру Поділля розглянута в загальних рисах. Зокрема, О. Лойко, вивчаючи культурно-освітню роботу серед сільського населення Вінниччини в 1921 – 1928 рр., розкриває особливості діяльності невеликих театральних колективів та аматорських драматичних гуртків. Аналізуючи документальний матеріал, пояснює причини труднощів, котрі виникали в процесі роботи цих структур [21, 90-91]. Досліджуючи особливості становлення Вінницького муздрамтеатру та його вплив на формування культурного середовища міста в першій чверті XX сторіччя, А. Безгулий та П. Слотюк показують негативне відбиття на мистецькому житті нової театральної політики, політики централізації та ідеологічного закріпачення театрів [1, 66-67]. Окремі аспекти роботи творчої інтелігенції Поділля розкрили С. Вініковецький, В. Воловик [3, 407].

Метою даного дослідження є вивчення політики радянської влади щодо театральної інтелігенції Поділля.

Театр, будучи однією з форм суспільної свідомості, був невід'ємною частиною життя народу. На основі вивчення становища театрів можна зробити висновки про духовні потреби суспільства. На початку 1920-х рр. в країні панували економічна розруха, політична нестабільність, голод. У період нової економічної політики відбулося залучення театру до вирішення проблем країни. Передбачалася організація пересувних театральних труп, котрі повинні були ставити спеціальні агітспектаклі для селян. Вінницька губполітпросвіта спільно з культвідділом профспілки робітників цукрової промисловості закупили виробничі п'єси Ф. Горського, котрі являли собою сценічну агітацію для успішного проведення посівкампанії [26, 2]. У 1921 р. створювалося головне управління, якому